

Hume 1711 – 1776

Situasjon: rasjonalisme – empirisme, Newtons kraftbegrep, atomistisk individbegrep

Problem/ Løsning: Vil undersøke bevisstheten empirisk.

Empirist: Alt i bevisstheten kan føres tilbake til enkle inntrykk eller til refleksjonsinntrykk.

Inntrykkene kobles v.h.a. 3 assosiasjonsprinsipper: likhet, nærhet og årsak / virkning

Kausalitet, jeg og ting: ikke noe i verden, men skyldes assosiasjonsprinsippene og refleksjonsinntrykk.

Empirisk viten: (all empirisk vitenskap: fysikk, astronomi, geometri osv.) induktiv, ikke sikker, sannsynlig, praktisk anvendbar.

Begrepsviten: (aritmetikk / algebra) sikker, men gir ikke ny viten.

Kritikk av overtro/religion: Vi må alltid velge enkleste forklaring.

Skeptiker: vi kan ikke ha sikker viten om verden, og heller ikke vite at den eksisterer. Tillit til den sunne fornuft og praktiske innstilling.

Moral: Følger ikke av fornuften, men av følelsene våre. Naturlig empati med andre.

Alle persepsjoner i menneskets bevissthet kan inndeles i to forskjellige slag, som jeg skal kalle inntrykk og ideer.

Forskjellen mellom dem består i den grad av styrke og livfullhet som de virker på bevisstheten med.

De persepsjonene som virker med størst styrke og voldsomhet, kan vi kalle inntrykk: sansninger, lidenskaper og følelser når de første gang dukker opp i sjelen.

Med ideer mener jeg de svakere bilder av disse i vår tenkning og våre resonnementer. (Hume, En avhandling om den menneskelige natur. s.53)

Alle våre ideer, når de første gang dukker opp, er avledet fra enkle inntrykk som tilsvarer dem, og som de nøyaktig forestiller. (Hume 56)

Den konstante forbindelsen mellom de av våre persepsjoner som ligner hverandre, er et avgjørende bevis for at den ene gruppen er årsak til den andre. (Hume 56)

”For det er bemerkelsesverdig at spørsmålet om hva som kommer først av inntrykk og ideer, er identisk med det som har laget så mye oppstyr under et annet navn, nemlig når det har blitt diskutert om det finnes *medfødte ideer* eller om alle ideer er avledet fra sansning og refleksjon. (Hume 58)

Enkle inntrykk → enkle ideer →

refleksjonsinntrykk → sammensatte ideer

→ sammensatte ideer

refleksjonsinntrykk → sammensatte ideer

Enkle inntrykk → enkle ideer

Hukommelsen: sterke og livfulle ideer/inntrykk.

Identisk med inntrykkenes rekkefølge, posisjon og form

Forestillingsevnen: Frihet til å flytte om på og koble sammen enkle ideer til forskjellige sammensatte ideer.

Alle inntrykk kan skilles fra hverandre og bytes om på.

Assosiasjonsprinsippene:

Prinsippene for forening eller sammenbinding av våre enkle ideer. [...] Her er en slags tiltrekkning som i den mentale verden vil vise seg å ha like overraskende virkninger som i den fysiske, og å oppnå i like mange forskjellige former. (Hume 63)

likhet

nærhet i tid og rom

årsak og virkning

Analogi til Newtons beskrivelser av bevegelse:

Dens virkning er overalt iøyefallende, men når det gjelder dens årsake, er de for det meste ukjente, og må føres tilbake til opprinnelige egenskaper ved den menneskelige natur som jeg ikke påtar meg å forklare. Ingenting er mer nødvendig for en sann filosof enn å holde i tømme det umåteholdende begjær etter å finne årsaker og å være tilfreds med å ha etablert en lære på tilstrekkelig antall eksperimenter. (Hume s. 63)

Enkle inntrykk → enkle ideer →

Assosiasjonsprinsippene

Refleksjonsintrykk → sammensatte ideer

Assosiasjonsprinsippene

→ sammensatte ideer

Assosiasjonsprinsippene

refleksjonsintrykk → sammensatte ideer

Assosiasjonsprinsippene

Enkle intrykk → enkle ideer

Analysere årsaksforestillingen i dens enkeltdeler

1. A og B nær i tid og rom. *Observerbart*

2 A går forut for B *Observerbart*

3. Nødvendig forbindelse mellom A og B. *Ikke observerbart.*

(Inntrykk a + inntrykk b) x 50 :

inntrykk a + forventer b (refleksjonsinntrykk), + inntrykk b

$a + fb + b \rightarrow$

Forestillingen om at a er årsak til b

Nødvendigheten stammer fra refleksjonsinntrykket, ikke fra gjenstandene.

«Naturen har nedlagt i oss et instinkt som styrer tanken i en bane som svarer til den naturen har bestemt for de ytre gjenstander.» (Hume)

Sikker viten:

Begrepskunnskap, om forhold mellom forestillinger. Deduktiv. Ikke spesielt nyttig. Gir ikke viten om virkeligheten.

Aritmetikk og algebra.

Usikker viten:

Induktiv. Bygger på erfaring, ledet av instinkt, forutsetter kausalitet og regelmessighet. Sannsynlig og praktisk anvendelig. Nyttig.

Fysikk, astronomi, geometri, matematiske naturlover, all empirisk vitenskap.

Matematikk ingen referanse i naturen eller i en abstrakt virkelighet

«Den generelle ide om en linje har, når den dukker opp i bevisstheten, på tross av alle våre abstraksjoner og raffinementer, en nøyaktig grad av kvantitet og kvalitet. Imidlertid kan man få den til å representere andre ideer som har forskjellig grad av begge deler.» (Hume s 69)

«...alt i naturen er noe individuelt, og det er absurd å anta at et triangel som ikke har en bestemt lengde på sidene og størrelse på vinklene, virkelig eksisterer.» (Hume s 70)

«Abstrakte ideer er derfor i seg selv individuelle, selv om de kan bli generelle når de forestilles.» (Hume 70)

Skiller er og bør: Vi kan ikke observere noe normativt i verden, hvordan den *bør* være.

Erkjennelse: Motta sanseinntrykk. Tenke. Beskrive hvordan verden ER.

Vilje til handling: Aktiv interesse, følelse av behag eller ubehag. Forandre verden. Hvordan den *bør* være. Det moralske: Det som er nyttig og behagelig ikke bare for meg, men for alle.

Moralsk følelse: Evne til medfølelse. Naturanlegg i alle som utvikles i samhandling med andre.

Den moralske dommer: En som klarer å se bort i fra egne interesser.

”La oss ta en hvilke som helst handling som er anerkjent umoralsk, f. eks overlagt mord. Undersøk den fra alle sider, og se om du kan finne den kjensgjerning eller faktisk eksisterende ting som du kaller det *moralsk onde*. Hvordan du enn ser på den, så finner du bare visse følelser, motiver, viljesbeslutninger og tanker. Der er i denne sak ingen andre kjensgjerninger. Det onde unnflyr deg alltid så lenge du betrakter objektet. Du kan først finne det når du vender din refleksjon innover i ditt eget bryst og finner en følelse av misbilligelse som der reiser seg ved denne handling. Her er en kjensgjerning, men den er et objekt for følelsene, ikke for fornuften. Den ligger i deg, ikke i objektet. Så når du erklærer at en handling eller karakter er moralsk ond, så mener du ikke noe annet enn at du ut fra din natur har en følelse av misbilligelse ved betraktning av den. Dyd og last kan derfor sammenlignes med lyder, farger, varme og kulde, som ifølge moderne filosofi ikke er kvaliteter so tilhører tingene, men persepsjoner i sinnet: Og denne oppdagelse innen etikken, lik hin andre i fysikken, må betraktes som et betydelig framskritt for de spekulative vitenskaper, selv om denne, på samme måte som den andre, har liten eller ingen innflytelse i praksis.” (Hume: Etiske skrifter s. 29)